

NEKI ASPEKTI SUICIDA NA PODRUČJU FEDERACIJE BiH U PERIODU 2007. - 2011. GODINA

Prof. dr. Alisabri Šabani, prof. dr. Nebojša Bojanić

Fakultet za kriminalistiku,
kriminologiju i sigurnosne
studije Univerziteta u Sarajevu

Adresa za korespondenciju:

Alisabri Šabani
Fakultet za kriminalistiku,
kriminologiju i sigurnosne
studije Univerziteta u Sarajevu
Zmaja od Bosne 8
71000 Sarajevo
asabani@fkn.unsa.ba

Copyright © 2013 Fakultet za
kriminalistiku, kriminologiju i
sigurnosne studije Univerziteta u
Sarajevu

Sažetak

Rad pripada području kulture i sociologije smrti, a suicid je samo jedna varijanta ovog fenomena.

U radu se problematizira suicid kroz trendovsku analizu koja sugeriše da su još uvijek aktualne Durkheimove klasiifikacije. Nameće se potreba da se aktualizira problem suicida u društvu u kojem je očigledno osjećanja potpune "nepotrebnosti i bezizlaznosti" za aktere koji su se odlučili za ovaj čin. U radu se prezentira, između ostalog, interpretativna teorija J.D. Douglasa, zatim Jean Baechlerova pristup koji je suicid shvaćao kao rješenje problema i J. Maxwell Atkinsova optika koja insistira na razumijevanju suicida kao društvenog konstrukta i zapravo oblika simboličkog teksta kao poruke zajednici u kojoj se čin desio.

Empirijski podaci neće moći u potpunosti argumentirati različite pristupe, ali, s obzirom na nove društvene kompleksnosti, moguće je ovaj fenomen posmatrati iz više teorijskih optika.

Ključne riječi: *suicid; anomija; ritual; racionalni izbor; rješenje problema; zdravorazumska interpretacija*

*Na svakom stolu po dvoje. Žene i ljudi
Unakrst. Bliski, goli - ali više ne pate.
Otvorene lobanje. Nadvoje rasječene grudi.
Vi, tijela što sada posljednji put rađate!*

Gotfrid Ben, Rekvijem

UVOD

Moto ovog rada jest da suicid, kao dramatski čin, u osnovi ostavlja neki vid poruke, panike i moralne osude zajednice u kojoj se osoba nalazila. Dakle, bez obzira koliko je to individualan čin, on je izrastao iz sredine i zbog sredine u kojoj se desio.

Pojam suicida nastao je u 17. stoljeću, iako je bio značajan dio ljudske historije, ili bolje rečeno, historije ljudske tragedije s kojom su također povezane ideje o životu i smrti. Suicidom obiluje grčka i rimska tragedija, povezana je sa idejom herojstva i nastankom srednjovjekovne tradicije o ništavnosti ljudskog života. Pojavom racionalizma na Zapadu, i potrebe da se društvo mjeri i klasifikuju pojave u njemu, pa i suicid, doveli su do stvaranja javnih statistika i potrebe da se rasuđuje o fenomenima društva u kategorijama kvantiteta.

No, tek je Emile Durkheim suicid doveo u sociološku optiku, na način da ga je shvatio kao sociološku činjenicu.

Istraživanje suicida nije jednoznačno, i možemo razlikovati tri međusobno povezana perioda. Prvi period označen je Durkheimovom studijom iz 1897. koja je bila dominantna do 50-ih godina 20. vijeka, u smislu da se nisu pojavile nove teorije, pristupi ili varijante. Drugi period počinje 50-ih godina, osobito u SAD, a unutar tog perioda pristupilo se reviziji Durkheimovih ideja, redefiniranju i provjeri njegovih hipoteza. Proširile su se klasifikacijske sheme i uvrstile su se druge grane u problematiziranju ovog fenomena, a naročito socijalni interakcionizam, socijalna psihologija, psihologija-psihijatrija i psihoanaliza. U interpretaciju suicida uključena je i Weberova razumijevajuća sociologija, kao i subjektivni aspekti suicida. To je znatno proširilo razumijevanje faktografije suicida, ali i naglasilo mogućnost preventiranja određenih oblika koji bi mogli spriječiti to ponašanje. U ovom periodu i nastaju koncepti poput sociologija smrti, sociologija suicida, suicidologija, kao i susretanje više nauka na ovom problemu. Po našem mišljenju, suicid spada u sociologiju smrti, jer u konačnici ima tu zaokruženu činjenicu. Ovaj period je trajao sve do kraja 70-ih godina. Treći period karakteriziran je razvojem teorije koja postaje multidisciplinarna, sa pokušajem da se u novim socijalnim kompleksnostima odgovori zašto akteri posežu za suicidom. Tako se nametnulo i moralno pitanje suicida, to jest, odakle nekome pravo da sebi oduzima život. I sama ova etička dilema ukinu-

la je oblik kompeticije između različitih pristupa i nametnula međusobnu podršku kako bi se spriječila ova ljudska drama. Istovremeno, interes za suicid je porastao širom svijeta, od Engleske, Amerike, Australije, Novog Zelanda, Japana. U periodu od 1986. do 1999. godine pojavilo se preko 150 studija o ovom fenomenu, a sami napori analize su institucionalizirani kroz razne institute i časopise, poput *Suicide and Lifethreatening Behaviours*, *Archives of Suicide Research*, *Giornale Italiano di Suicidologia* i dr.

Činjenica je da o suicidu danas znamo više nego što je to bilo u Durkheimovo doba, ali nova modernost i kompleksnost društva nametnula je nova iskušenja i izazove za potencijalno suicidalne osobe, tj. kako su društva kompleksnija tako postaju impersonalnija. Čini nam se da stara Durkheimova ideja i dalje važi, tj. kako su društva više dekolektivizirana, tako raste vjerovatnoća suicida.

TEORIJE SUICIDA

Emile Durkheim 1897. objavljuje „*Le Suicide*“ i time ovaj problem uvodi u optiku sociologije, ali je za njega ova tema rezidua mnogo šire teme, a to je metodologija istraživanja objektivnih socijalnih činjenica. Durkheim dokazuje suicid kao socijalnu činjenicu (Giddens, 1983) nasuprot suicidu kao individualnom činu, jer oni nisu u stanju objasniti pojavu. Suicid je činjenični poredak, unificiran, definitivan, stalan i sa relativno stabilnim varijacijama. Suicid dovodi u onu vrstu interpretacije koju on smatra socijalnom činjenicom. Proučavanje suicida za Durkheima zapravo je bila ilustracija metodološkog pristupa i predstavlja model pozitivističkog istraživanja, iako sam Durkheim nije bio strogi pozitivist. Maksimalu koju je razvijao „Smatraj društvene činjenice stvarima“ iz njegovog sociološkog metodološkog opredjeljenja išla je u pravcu ideje da se fenomeni mogu opažati ili mjeriti, jer oni postoje iznad i izvan individualne svijesti. Suština individualne svijesti jeste postojanje realnosti kao takve za pojedinca, oblikovane kroz kolektivnu svijest i kolektivne akte. Osim toga Durkheim je pokušavao da među prvima uspostavi uzročno-posljedični slijed između društvenih fenomena. Tako i suicid, kao socijalna činjenica, predstavlja socijalnu konstrukciju, iako je sam čin krajnje individualan. Durkheim je polazio od pretpostavke da lični razlozi ne mogu objasniti množinu tih događaja u društvu u određenom diskurzivnom vremenu i prostoru. Poznat je Durkheimov postulat da ono što je za pojedinca njegova duboka odluka, to je za sociologiju u suštini posljedica kolektivne odluke. S obzirom na činjenicu da su stope suicida relativno stabilne i činjenično prisutne, one mogu pokazati određenu unificiranost i izvjesnost da će se dogoditi. U svojim istraživanjima uočio je da u podskupovima suicidista postoje znatne razlike u stopi suicida. Tako naprimjer u dominantno protestantskim zajednicama stopa suicida je relativno visoka, za razliku od jevrejskih i rimokatoličkih zajednica. Veću stopu suicida je uočio u populaciji onih osoba koje su na izgled imale stabilniju moralnu i socijalnu situaciju (udate žene i oženjeni muškarci, kao i

naprimjer da rat smanjuje stopu suicida, ili pak, da politički potresi izazivaju veću stopu suicida). Durkheim je uočio mogućnost da se neke varijable mogu izdvojiti kao intervenirajuće varijable u odnosu na uzročno-posljedični odnos, a najvažnija od tih varijabli jeste stepen kohezije ili socijalne integracije koja je u kolektivitetima povezana sa religijom. Tamo gdje je visoka stopa kohezije izražena kroz tipove vjerovanja omogućilo je Durkheimu da klasifikuje tipove suicida. Tako je došao do odnosa između individualne odluke na suicid i socijalnog konteksta, odnosno integriranosti pojedinca u društvo. U tom smislu razlikovao je četiri tipa suicida:

Egoistički suicid proizlazi iz, činjenice da je osoba nedovoljno integrirana u zajednicu. Dokaz za ovu hipotezu našao je u stopi suicida koja je veća kod protestanata, nego kod katolika. Protestanti ohrabruju svoje pripadnike da se slobodnije odnose prema svom vjerovanju, bez pretjeranog institucionalnog pritiska crkve. Protestant-ska osoba je više usmjerena na svoju individualnost, a manje na zajednicu. Posljedica toga jest da je ta osoba manje integrirana, a u konačnici manje obavezna prema svojoj zajednici. Za razliku od protestantske, katolička crkva je duboko povezana sa vjernicima kroz rituale i tradicijske prakse, zbog čega ona ima značajnu moralnu kontrolu nad savješću pojedinaca. Posljedica toga jest da je katolička zajednica znatno homogenija i u stanju je da upravlja socijalnim procesima unutar nje. Uglavnom, tamo gdje je odgovornost pojedinca prema zajednici slabija, tamo je veća vjerovatnoća pojave suicida.

Anomijski suicid je karakteristika industrijskih društava. U industrijskim (urbanim) društvima osoba je manje pod utjecajem neformalne socijalne kontrole zbog čega raste gubitak normativnih orijentira za adekvatno ponašanje. Suicid je češći ukoliko nastaju periodi ekonomskih kriza, ali i uspona. I jedna i druga situacija izazivaju brze i neočekivane promjene sa stanovišta individue koja nije u stanju da prihvati ili kontroliše te promjene.

Oba ova tipa suicida pripadaju industrijskim, urbanim, modernim ili organskim društvima kako bi Durkheim rekao.

Altruistički tip suicida je događaj koji proizlazi iz duboke integriranosti pojedinca u zajednicu i stoga je spreman da se žrtvuje za njene interese (moguća varijanta ovog suicida jest teroristički čin koji podrazumijeva ubijanje sebe, ali i drugih).

Fatalistički suicid je događaj koji proizlazi iz pretjeranog sputavanja pojedinca od strane zajednice.

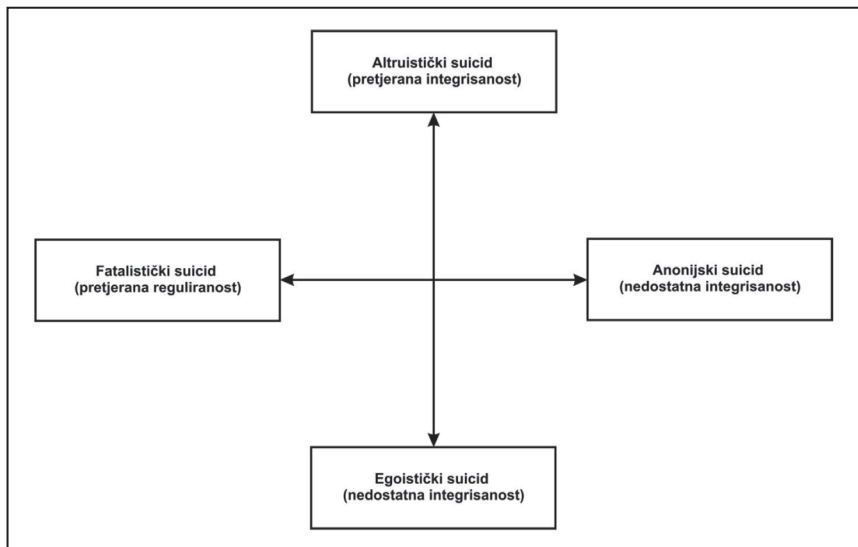
Oba ova tipa su karakterističnija za tradicionalna ili mehanička društva u Durkheimovom pojmovniku, a važna su za povijest suicida.

Ono što se prigovara Durkheimu u vezi navedene tipologije suicida jest nedovoljna definisanost pojma integracije, te njegovo naglašavanje vjerske komponente u vezi ovog fenomena. Kao važnija kriterij varijabla je razlika ruralno-urbano, ali se ta

razlika može pripisati njegovoj diferenciji mehaničko-organsko ili tradicionalno-moderno društvo.

Durkheimov uticaj izazvao je širok interes za ovaj fenomen. U nizu istraživanja je primijenjena njegova racionala, s tim što su uvedene nove, eksplanatorne i intervenirajuće varijable u vezi socijalne integracije. Tako su Gibbs i Martin (Gibbs & Martin, 1964.) uveli varijablu statusa i uloge. Kada društvo ugrožava status i izaziva konflikt uloga, to povećava rizik suicida, pa stoga oni zaključuju da se relacije između stope suicida mogu dovesti u relaciju sa ugroženim integrativnim nivoom statusa i uloga. Iz toga oni zaključuju da stopa suicida varira obrnuto proporcionalno sa stepenom integracije statusa i uloga koje čine dato društvo. D. Lester (Lester, 1989, 1997.) operacionalizira Durkheimov pojam, posebno s obzirom na socijalnu integraciju u modernom dobu (za neke autore to je post-moderno doba, kasna modernost ili post-tradicionalno društvo) kroz razvijanje onih pokazatelja i tendencija koji utiču ne samo na stopu nataliteta, mortaliteta i suicida, nego i na stopu razvoda brakova i povećanje broja osoba koje odustaju od klasičnih oblika socijalne integracije (pojava samaca, pojava on-line zajednica slično). Na taj način Lester podvlači činjenicu da je suicid socijalni konstrukt i prateći fenomen (za Durkheima je to normalna pojava u procesu detradicionalizacije društva) moderniteta. On smatra da pojmove industrijalizacije, urbanizacije i sekularizacije treba dopuniti realnim pokazateljima u skladu sa realnim životnim i moralnim situacijama osoba koje se odluče ili koje će se odlučiti na suicid.

Shema broj 1. Tipovi suicida i ravnoteža društva

(Lee & Newby, 1983, prema Haralambos & Holborn, 2002)

PSIHO-SOCIJALNE TEORIJE

U psiho-socijalnom pristupu problema suicida izdvajaju se dvije perspektive:

Afektivna dimenzija – ova perspektiva istraživanja uvažava socijalne faktore nastanka i uzrokovanja suicida, ali ih ne smatra dominantnim faktorima nego samo onim okolnostima koje učvršćuju ovaj akt kao voljni akt. Ovi teoretičari daju nešto različitu interpretaciju pojma anomalije i pripadajućeg tipa suicida. Po njima suicid je korektno povezati sa usamljenošću onih osoba koje su suočene sa porastom kompleksnosti društva koje im onemogućuje zadovoljavajuće socijalne kontakte. Ključni koncept jeste životni stil ljudi koji karakterizira vrstu i kvaliteta relacija sa drugim osobama. Ruralni životni stil u velikoj mjeri spriječava suicid, jer na adekvatan način predviđa i harmonizira svakodnevnicu, pa i život pojedinca. Urbani način života donosi mnogo više kompleksnosti i nemogućnosti adekvatnog socijalnog dodira između aktera koji se može pojaviti kao faktor uzročnosti suicida sa stanovišta svakodnevnice i svakodnevnog iskustva. To je poznato kao socijalna izolacija i usamljenost koja funkcionira kao autonomni psihološki faktor izazvan urbano-socijalnim pritiscima. Henry i Short (Henry & Short, 1954.) uzimaju u obzir momente frustracije i agresije. Integrirana društva, prema kojima rastu vanjski pritisci, imaju nižu stopu suicida, ali ti vanjski pritisci različito djeluju na osobe s obzorom na društveni status. Osobe nižeg statusa ispoljavaju agresivnost prema drugima, što je potencijal za ubistvo. Obrnuto, osobe sa visokim statusom koji ispoljavaju zahtjeve prema drugima nemaju drugog izbora, ukoliko su frustrirani, da svoju agresivnost ispolje prema drugima, nego je usmjeravaju prema sebi. Ideja socijalnog pritiska je moćna, jer pogađa čak i one strukture koje nisu izložene pritiscima, i koje su izabrale socijalnu izolaciju kao odbranu od njih, ali ipak i u tim strukturama stope suicida rastu kao rezultat izolacije. A. Giddens (Giddens 1966.) u razmatranju suicida koristi pojam egotizma i anomalije koji je povezan sa Freudovom teorijom depresije. Različita društva stvaraju različite kulturalne oblike depresije i suicidalnih osoba. Egotistično društvo stvara introvertno osobe, nesposobne da komuniciraju sa drugima; njihovo suicidalno ponašanje traži pokajanje ili socijalnu reintegraciju. Anomijska društva kreiraju osobe nezadovoljne svojim osobinama. Njihova vrsta suicida je usmjerena ka prevazilaženju sebe. Kako god, za Giddensa slučajevi suicida indiciraju socijalnu izolaciju označenu odsustvom značajnih odnosa.

Kognitivna dimenzija se odnosi na naglašavanje događajnosti vezanih za suicid, a najčešće je usmjerena na ideju da taj akt ima različito značenje za onog ko je to učinio i one koji taj događaj interpretiraju.

Za J. D. Douglasa (Douglas, 1967.) suicid ima prije svega značenjski smisao i iz toga treba zaključivati o njemu. Pod uticajem M. Webera, on ističe da je suicid socijalni akt koji uključuje subjektivno značenje, konstruirano iz interakcije žrtve i njegovog kulturalnog konteksta. Suicid je „značenje transformiranja duše iz ovoga

u drugi svijet“, ili „postizanje osvete“ tako da se neko živ osjeća krivim. S obzirom na integriranost osobe, pitanje je ko donosi definiciju smrti kao suicid. Osobe koje su integrirane tim činom dovode u pitanje zajednicu u kojoj se to dogodilo, a one koje nisu, jednostavno im se lakše pripisuje akt suicida kao takav. Definicija suicida je posljedica pregovaranja između različitih strana koje definiraju taj događaj i zato Douglas javne statistike smatra nepouzdanim. Osim toga, ovaj autor naglašava činjenicu da suicid ima različito značenje u različitim društvima, npr. suicid izvršen zbog otkaza na poslu u našem društvu ima različito značenje od ritualnog suicida u tradicijskim zajednicama koje proučava antropologija. Da bi više saznali o pravoj prirodi suicida potrebno je provesti analizu značenja tog akta u kontekstima u kojima se desio.

Jean Baechler (Baechler, 1979. prema Haralambos & Holborn, 2002) je također inspirisan Weberom. On razumijeva suicid kao način rješavanja egzistencijalnog problema i to predstavlja osnovu njegove klasifikacije prema tipu situacije na koju se daje odgovor. Četiri su glavna tipa suicida:

- ❑ eskapistički suicid ima tri glavna oblika. Prvi tip je suicid kao način bijega iz nepodnošljive situacije. Drugi tip je reakcija na emotivni bol zbog gubitka drage osobe ili nekog dijela tijela, a treći tip je samokažnjavanje zbog osjećaja da su učinili nešto neoprostivo;
- ❑ agresivna forma suicida su događaji nanošenja boli drugim osobama u koja spadaju osvetnička, kriminalna, ucjenjivačka i zapomagačka. Osvetnička imaju za cilj da natjeraju drugu osobu da se osjeća krivom ili natjerati okolinu da tu osobu osudi. Kriminalni suicid uključuje ubistvo i druge osobe tokom suicidalnog događaja, dok ostala dva tipa se odnose na traženje pomoći od druge osobe ili da se pokaže da zaista trebaju pomoć;
- ❑ požrtvovni suicid jest način da žrtva postigne nešto što posebno cijeni, spremnost da se žrtvuje zbog druge osobe i transfigurirše sebe u poželjnije stanje;
- ❑ ludički suicid uključuje svjesni rizik da se izazove smrt, najčešće kroz iskušnje i igru da se pokaže hrabrost, bezkompromsnost i dovrtljivost.

Baechler smatra da u konačnici odluke o suicidu stoje faktori osobne prirode jer jednostavno daleko je veći broj osoba koje ne čine suicid u odnosu na one koji ga čine.

FENOMENOLOŠKI PRISTUP

Ovaj pristup je zaokupljen stavom da statistike i kategorizacije suicida proizvode realnost za sebe, ali ne i za aktere koji su se odlučili na ovaj čin. Oni smatraju da ne postoji objektivna stvarnost o suicidima, nego je nameću kao stvarnu kroz tehnike kojima je definišu kao takvu. Naprosto, ovi pristupi tiraniziraju društvenu stvarnost koju oni pokušavaju shvatiti. Statistike su dio društvenog svijeta koje stvaraju

institucije zadužene za interpretaciju suicida kao takvog. Budući da se svijet može shvatiti samo pomoću njegovih aktera oni i oblikuju ideju o tome šta je to suicid.

J. Maxwell Atkinson (Atkinson, 1978. Prema Haralambos & Holborn, 2002) je proučavao ove tehnike prisustvujući istragama, razgovorima sa porodicama, službenicima zaduženim za klasifikaciju suicida. Utvrdio je da sve te osobe imaju zdravorazumsku teoriju o suicidu i, ako se činjenice uklapaju u nju, tada će se smrt kategorisati kao suicid. Postoje četiri tipa dokaza za službenike koje kategoriziraju smrt kao suicid:

- ❑ postojanje ili nepostojanje oprostajne poruke i da li je postojao pokušaj suicida;
- ❑ određeni načini umiranja se smatraju suicidom (vješanje, utapanje, gušenje plinom i sl.), a neki ne (izazivanje saobraćajne nesreće);
- ❑ mjesto i okolnosti znatno doprinose definiciji nastanka smrti, veća je vjerovatnoća da će se smrt definisati kao suicid ako je na mjestu suicida pronađeno vatreno oružje na pustom mjestu, nego na vježbi gađanja. Gušenje plinom će biti definisano suicidom ukoliko su svi otvori u stanu bili zatvoreni;
- ❑ za definiciju smrti uzimaju se u obzir psihosocijalne osobine osobe koja je u stanju smrti. Veća je vjerovatnoća da će se smrt definisati kao suicid ako je osoba imala slabe ili nekvalitetne psihosocijalne odnose sa svojom okolinom.

Atkinson je bio usmjeren na dokazivanje da se preko službenih statistika i službenih definicija smrti samo potvrđuje interpretacija pridanom događaju na temelju niza pretpostavki uzetih zdravo za gotovo o tome što se uklapa u tipični suicid, tipičnu autobiografiju suicidaliste i slično.

Niz je primjedbi upućeno fenomenolozima, jer u velikoj mjeri zanemaruju objektivno date činjenice, a pri tome ne objašnjavaju u dovoljnoj mjeri šta to znači pridodati nekom događaju osobine i značenje suicida.

REALISTIČKA TEORIJA

S. Taylor (Taylor, 1978) također dovodi suicid i njegovo značenje u vezu sa samim akterom. On dolazi do kontraverznog zaključka da akteri, iako izvršavaju suicid, oni ne traže smrt. Zbog toga, on sugerira da postoje dva aspekta tog načina ponašanja. Prvi je iskušenje karaktera suicidalne akcije koja reprezentira rizik, igru i kladenje sa smrću. Drugi aspekt je ponovno rađanje koje suicidalni akt može pokrenuti. U žrtvovanju svog života individua se nada izbjeći probleme i na taj način reinvestira svoj život u novu nadu, ili bolji život. Taylor smatra da definiciju neke smrti donose oni koji je interpretiraju, a još više je zainteresiran za otkrivanje neopazive strukture i kauzalnih procesa u osnovi nekog događaja poput smrti koja ima odlike suicida.

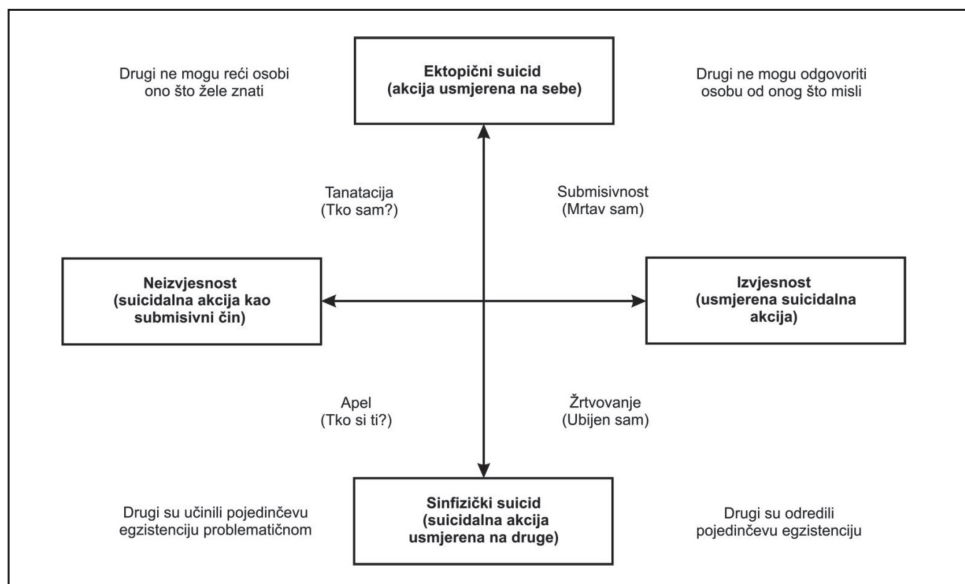

Ta racionala ga je dovela do različite tipologije suicida: ona koja su usmjerena protiv sebe i protiv drugih.

Prema sebi usmjereni suicidi su ektopični i dijele se na submisivna i tanataciona:

- ❑ Submisivni tip suicida je događaj koji se odlikuje uvjerenjem osobe da je njegov život završen i sebe smatra mrtvim (npr. smrtno bolesni ljudi);
- ❑ tanatacioni tip pripada više suicidu u pokušaju koji ipak u krajnjoj liniji završava suicidom. Predstavlja oblik igre koji može završiti tragično (npr. sklonost ka prebrznoj vožnji i izloženost rizicima za koje se zna da mogu biti fatalni);
- ❑ Suicidi usmjerena na druge ili simfizički koji se dijeli na:
  - ❑ Žrtveni, tj. kada je osoba uvjerenja da joj je druga živa osoba uzrok suicida (poruke i oprostajna pisma u kojem se to jasno naznačuje);
  - ❑ Zapomagački suicid proizlazi iz osjećaja nesigurnosti u vezi stavova koji drugi imaju o njoj, želi se pokazati količina očaja kao oblik poruke zbog koje drugi moraju reagovati na suicidalni akt, često mu prethodi pokušaj suicida.

Shema broj 2: Suicid prema S. Tayloru

(Prema Haralambos & Holborn, 2002)

Taylor je u znatnoj mjeri proširio raspravu o suicidu dokazavši da ti akti nisu jednoznačni, mada je potrebno mnogo dokaza koji bi potvrdili ovu teoriju.

PSIHOBIOLOŠKI PRISTUP

Psihobiološki pristup se fokusira na psihološke momente odluke na suicid, a posebno se naglašava patnja zbog nepodnošljivog psihološkog bola i kognitivnog suženja svijesti. Zbog toga suicid postaje jedino rješenje akterovog problema (Shneidman, 1985.). M. J. Kral (Kral, 1994.) smatra da suicid, po sebi, ideja o njemu proizlazi iz kulture žrtve, kao i tipa i oblika psihološkog bola koji osjeća akter. Kulturalna shema i ideja suicida je internalizirana u ličnu shemu osobe koja je učinila taj akt. Psihološki bol je nepodnošljiv i zbog toga jedini izlaz je sam akt suicida.

Empirijski podaci

U prezentirano tabeli dati su frekvencije suicida za nivo FBiH za period 2007-2011., bez obzira na način izvršenja suicida.

Tabela broj 1. Frekvencije suicida za period od 2007-2011 na području FBiH, po spolu i načinu

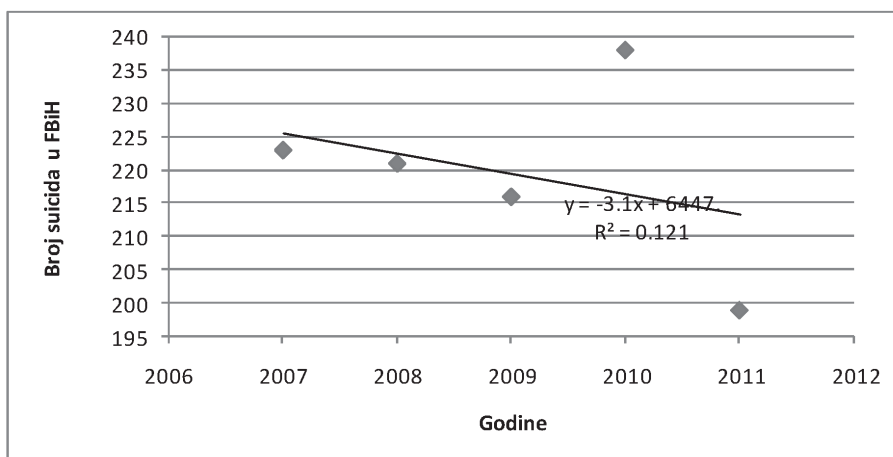
			2007	2008	2009	2010	2011
Federacija Bosne i Hercegovine	Muško	Vješanje	83	97	86	100	82
		Vatreno oružje	37	36	34	36	36
		Skok sa visine	15	14	7	5	7
		Utopljenje	6	8	7	16	7
		Ostalo	11	19	20	15	17
	Žensko	Vješanje	34	23	30	28	21
		Vatreno oružje	5	2	2	9	4
		Skok sa visine	8	3	6	9	6
		Utopljenje	13	12	10	12	10
		Ostalo	11	7	14	8	9
	Ukupno	Vješanje	117	120	116	128	103
		Vatreno oružje	42	38	36	45	40
		Skok sa visine	23	17	13	14	13
		Utopljenje	19	20	17	28	17
		Ostalo	22	26	34	23	26
	Ukupno	Muškarci	152	174	154	172	149
		Žene	71	47	62	66	50
		Ukupno	223	221	216	238	199

U slijedećoj tabeli dati su parametri linearnog trenda podataka za period 2007-2011.

Tabela broj 2. Parametri linearnog trenda učestalosti suicida za period 2007-2011. u FBiH

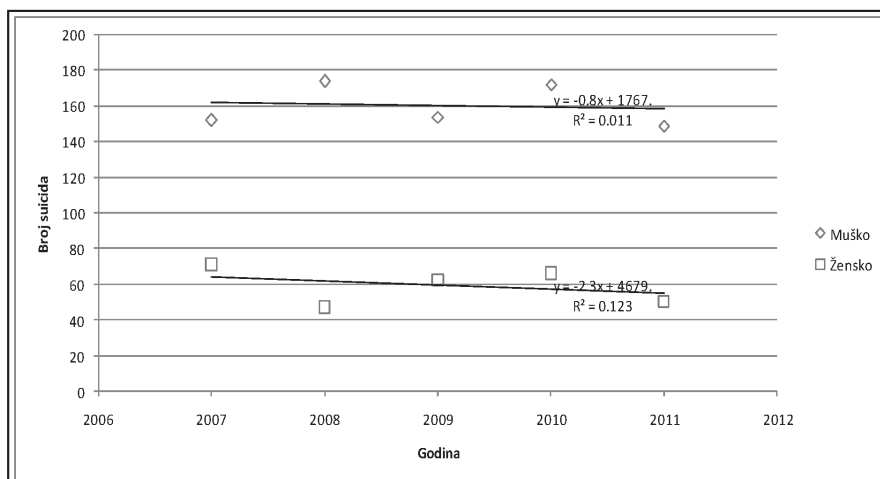
	b	a	
Koeficijenti	-3.1	6447.3	
Pogreske koeficijenata b	4.806592695	9656.447116	Pogreška koeficijenta a
Kvadrirana multipla korelacija	0.12176888	15.1997807	Pogreška R2
F test	0.415957293	3	Df
Regresijske SS	96.1	693.1	Rezidualne SS
Korelacija	0.34895398		

U prosjeku se vidi smanjenje broja suicida na godišnjem nivou za 3.1. Linearna regresija ima funkciju $Y = -3.1x + 6447.3$, koja objašnjava oko 12% varijance promjene broja suicida u promatranom periodu.

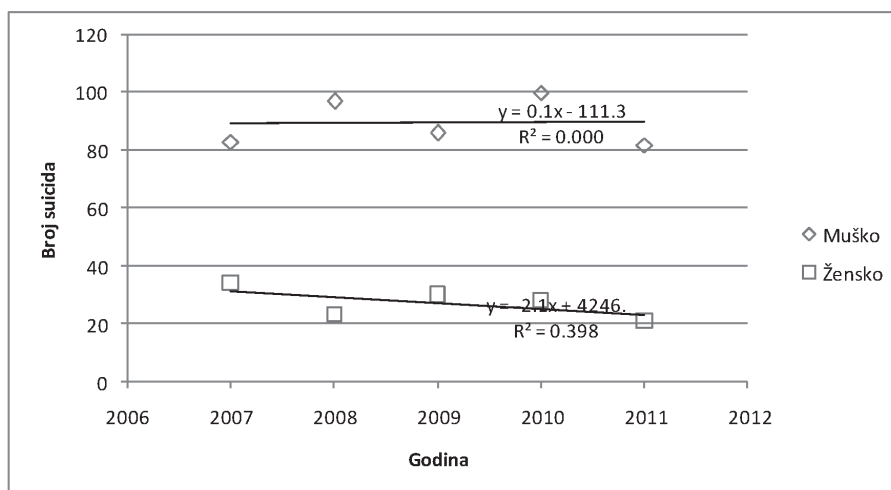
Grafikon broj 1. Trend promjene broja suicida u periodu 2007-2011. u FBiH

I kod muškaraca i kod žena dolazi do pada broja suicida, kod muškaraca u prosjeku za 0.8, dok je kod žena u prosjeku za 2.3 suicida manje na godišnjem nivou. Kod žena linearni trend (prikazan na grafikonu 2) objašnjava oko 12.3% varijance promjene, dok kod muškaraca negdje oko 1%, ukazujući na veću stabilnost veličine promjene broja suicida kod žena.

Ukoliko promatramo promjene broja suicida vješanjem, vidi se da kod muškaraca na godišnjem nivou dolazi do povećanja broja suicida vješanjem za 0.1, dok je kod žena došlo do smanjenja broja suicida vješanjem za 2.1 na godišnjem nivou. Pri tome linearna jednačnja kod muškaraca objašnjava 0% varijance promjene, dok kod žena oko 40%, ukazujući na veću prediktivnost linearne jednačnje kod žena.

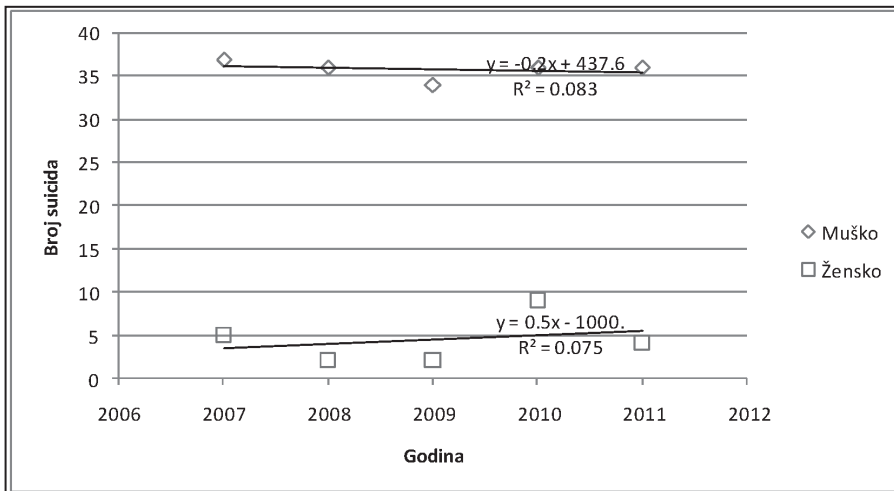
Grafikon broj 2. Trend promjene broja suicida u periodu 2007-2011. u FBiH s obzirom na spol

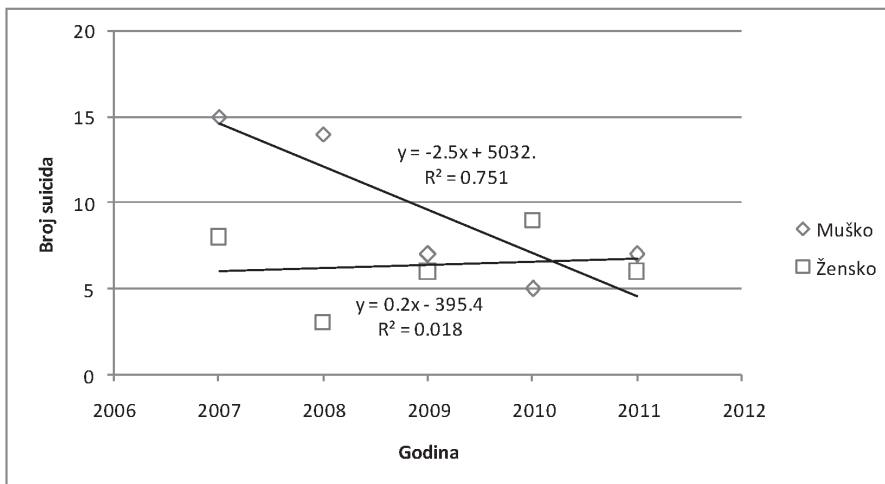
Grafikon broj 3. Trend promjene broja suicida vješanjem u periodu 2007-2011. u FBiH s obzirom na spol

U prosjeku na godišnjem nivou kod muškaraca dolazi do malog pada broja suicida vatrenim oružjem (za 0.2), dok kod žena postoji mali porast broja suicida vatrenim oružjem (za 0.5). I kod muškaraca i kod žena linearne jednadžbe objašnjavaju oko 8% varijance promjene.

Kod muškaraca je u periodu promatranja od 2007. do 2011. došlo do pada broja suicida skokom sa visine u prosjeku za 2.5, dok je kod žena došlo do porasta za oko 0.2. Linearne regresijske jednadžbe kod muškaraca objašnjavaju oko 75% varijance promjene, dok kod žena oko 2%.

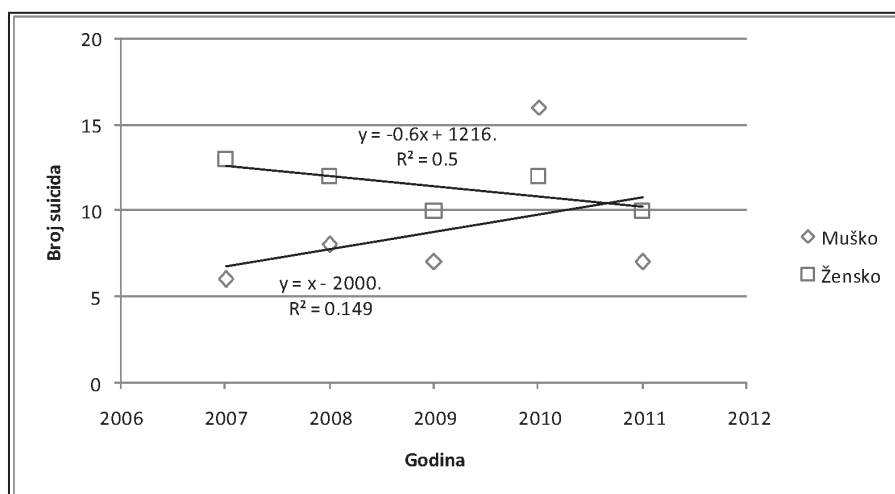

Grafikon broj 4. Trend promjene broja suicida vješanjem u periodu 2007-2011. u FBiH s obzirom na spol

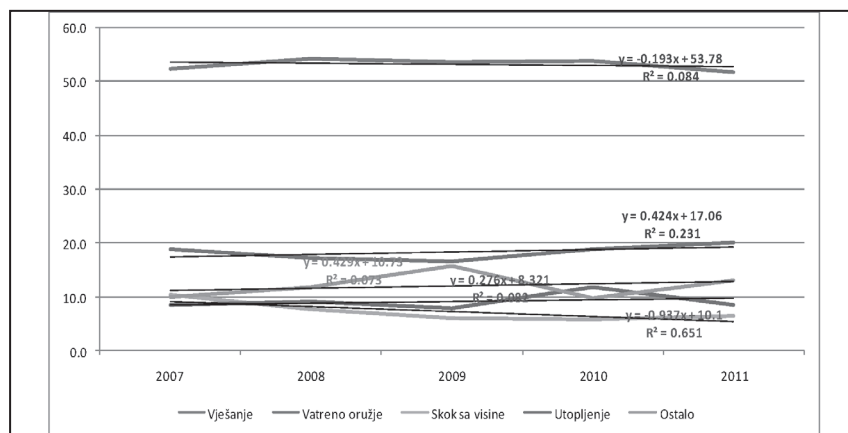
Grafikon broj 5. Trend promjene broja suicida skokom sa visine u periodu 2007-2011. u FBiH s obzirom na spol

Kod muškaraca u periodu promatranja od 2007. do 2011. godine dolazi do prosječnog povećanja broja suicida utapanjem za 1, a kod žena dolazi do prosječnog godišnjeg smanjenja za 0.6. Pri tome linearne regresijska jednačnja kod muškaraca objašnjava oko 50% varijance promjene, dok kod žena oko 15%.

Grafikon broj 6. Trend promjene broja suicida utapanjem u periodu 2007-2011. u FBiH s obzirom na spol

Na grafikonu 7 su navedeni postoci suicida od ukupnog broja suicida po vrsti suicida. Vidi se da u periodu od 2007.-2011. preko 50% suicida je izvršeno vješanjem, oko 20% vatrenim oružjem, dok su učestalosti ostalih vrsta suicida oko 10%. U promatranom periodu dolazi do prosječnog godišnjeg smanjenja procenta suicida vješanjem za oko 0.2%, dok je procent suicida vatrenim oružjem porastao za oko 0.4% na godišnjem nivou. Najveću promjenu procentualnog učešća vrste suicida opažamo kod suicida skokom sa visine koja je za oko 1%.

Grafikon broj 7. Trend promjene procentualnog učešća vrste suicida naspram ukupnog broja suicida u periodu 2007-2011. u FBiH

Prema tabeli br. 2. najveći broj suicida na 100.000 stanovnika (podatke o broju stanovnika smo uzeli sa <http://en.wikipedia.org/wiki/BiH>, jer još uvijek popis stanovništva nije urađen) u 2011. godini ima na području Bosansko-podrinjskog kantona

(ukoliko bi kanton imao 100.000 stanovnika, a pojedini kantoni imaju preko 100.000 stanovnika), a potom, Hrvatsko neretvanski, Zapadno-hercegovački i Tuzlanski kanton.

U 2010. godini zapažamo da je po broju suicida dominantan Kanton Livno, a potom Bosansko-podrinjski i Zapadno-hercegovački.

U 2009. godini izdvaja se Županija Posavina, zatim Tuzlanski i Livanjski kanton, a Bosansko-podrinjski i dalje bilježi relativno visok broj suicida.

U 2008. godini najveći broj suicida bi bio izvršen na području Bosansko-podrinjskog, Hercegovačko-neretvanskog, Tuzlanskog i Županije Posavina.

U 2007. godini dominira Županija Posavska, skoro dva puta više nego u Kantonu Livno i Tuzlanskom kantonu.

Kao što vidimo relativno stabilnu stopu suicida pokazuje Bosansko-podrinjski, Županija Posavska, Hecegovačko-neretvanski i Tuzlanski kanton.

Da bi pouzdanije istraživali suicid trebalo bi puno više varijabli uzeti u obzir za protekli period, kao i prethodne periode, jer samo dubljim poznavanjem pojave možemo razumjeti šta, kako i zbog čega se zapravo događa ova drama.

SUGESTIJE

Uvidom u teorijsku i empirijsku racionalu problema suicida otvorilo nam se nekoliko perspektiva u razumijevanju ovog problema:

- Trebalo bi razmotriti suicid kao krajnji resurs u pojedinačnim strategijskim odlukama, ili kao preostali moralni kapital.
- Službene statistike nisu dostatne za razumijevanje suicida, suviše su unificirane;
- Službene statistike su stvar definisanja situacije onih koji interpretiraju događaj;
- Iako se mediji bave ovim problemom sa stanovišta senzacionalnog događaja, korisni su uvidi koje iznose (oživljavaju događaj) i na temelju toga je moguće proširiti kognitivnu perspektivu u vezi ovog fenomena i
- trebalo na temelju istraživanja definisati trendove i prediktivne modele suicida i na taj način institucionalizirati ovaj fenomen i tim pristupom se suprotstaviti pukim prebrojavanjima ovih događaja.

Tabela broj 2. Broj suicida na 100.000 stanovnika u promatranom periodu

		2007	2008	2009	2010	2011	Broj stanovnika*
Bosansko-podrinjski kanton	Broj suicida	3	4	4	5	5	33.093
	Broj na 100.000 stanovnika	9.1	12.1	12.1	15.1	15.1	
Hercegovačko-neretvanski kanton	Broj suicida	19	28	23	23	24	225.930
	Broj na 100.000 stanovnika	8.4	12.4	10.2	10.2	10.6	
Kanton X Livno	Broj suicida	9	6	12	14	8	80.800
	Broj na 100.000 stanovnika	11.1	7.4	14.9	17.3	9.9	
Županija Posavina	Broj suicida	8	5	9	3	3	39.886
	Broj na 100.000 stanovnika	20.1	12.5	22.6	7.5	7.5	
Zapadnohercegovački kanton	Broj suicida	4	6	9	12	9	81.707
	Broj na 100.000 stanovnika	4.9	7.3	11.0	14.7	11.0	
Kanton Sarajevo	Broj suicida	44	40	22	37	28	436.572
	Broj na 100.000 stanovnika	10.1	9.2	5.0	8.5	6.4	
Tuzlanski kanton	Broj suicida	54	53	74	62	51	498.549
	Broj na 100.000 stanovnika	10.8	10.6	14.8	12.4	10.2	
Unsko-sanski kanton	Broj suicida	22	19	20	27	19	288.114
	Broj na 100.000 stanovnika	7.6	6.6	6.9	9.4	6.6	
Srednjobosanski kanton	Broj suicida	22	18	23	22	19	254.992
	Broj na 100.000 stanovnika	8.6	7.1	9.0	8.6	7.5	
Zeničko-dobojski kanton	Broj suicida	38	42	20	33	33	400.602
	Broj na 100.000 stanovnika	9.5	10.5	5.0	8.2	8.2	

Literatura

- Douglas, J. D. (1967). *The social meanings of suicide*. Princeton: Princeton University Press.
- Gibbs, J. P., & Martin, W. T. (1964). *Status integration and suicide*. Eugene: University of Oregon press.
- Giddens, A. (1966.). A typology of suicide. *Archives of European Sociology*, (7), 276-295.
- Giddens, A. (1993). Introduction: Durkheim's writings in sociology and social philosophy. In A. Giddens (Ed.), *Emile Durkheim: Selected Writings* (pp. 32-34). Cambridge: Cambridge University Press.
- Haralambos, M., & Holborn, M. (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. (p. 975). Zagreb: Golden Marketing.
- Henry, A. F., & Short, J. F. J. (1954). *Suicide and homicide*. Glencoe: Free Press.
- Kral, M. J. (1994). Suicide as social logic. *Suicide and Life-threatening Behaviour*, (24), 245-255.
- Lester, D. (1989). *Suicide from a sociological perspectives*. Springfield: Thomas.
- Lester, D. (1997). Suicide in an international perspective. *Suicide and Life-threatening Behaviour*, (27), 104-111.
- Podaci o samoubistvima policije Distrikta Brčko, broj: 14.02-48-4109/12, od 16. marta 2012. godine.
- Podaci o samoubistvima Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona, broj: 02/3-1-04-2-323/12MS od 14. maja 2012. godine,
- Podaci o samoubistvima Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-Dobojskog kantona, broj: 08-03/1-04-2-2379/12 od 04. maja 2012. godine.
- Podaci o samoubistvima Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, broj D/P – 69/12, od 12. marta 2012. godine.
- Podaci o samoubistvima za 2007., 2008., 2009., 2010., 2011., godinu Uprave policije Ministarstva unutarnjih poslova Županije Posavske, broj 02-2/3-1-04-155/12 od 14. januar 2013. godine.
- Podaci o samoubistvima, Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-Sanskog kantona, broj: 05-1/04-1-04-3-254/12, od 06. aprila 2012. godine.
- Podaci Uprave policije Ministarstva unutarnjih poslova Županije Zapadnohercegovačke, broj: 02-2-3/4-477/12-6, od 16. aprila 2012. godine.
- Podaci Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Bosansko Podrinjskog kantona, broj 07/I-04-856/12, od 14. aprila 2012. godine.
- Samoubistva na prostoru HNK-a Uprave policije Ministarstva unutarnjih poslova Hercegovačko-Neretvanske županije, broj 02-02/3-1-04-274-1/12AR, od 27. marta, 2012. godine.
- Shneidman, E. (1985). *Definition of suicide*. New York: Wiley.
- Statistički podaci o suicidu za period od 2007. – 2011. godine za Tuzlanski kanton, Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog Kantona, broj: 08-05/3-1-49-93/12, od 23. marta, 2012. godine.
- Taylor, S. (1978). Suicide and the renewal of life. *Sociological Review*, (26), 373-390.

Summary

The work refers to the culture and sociology of death, but suicide is only one variant of this phenomena.

We discuss about suicide through trends which suggest that Durkheim's approach is still valid and actual. We think there is a need to include this kind of suicide as well, because it is obvious in the present society that some actors experience feeling of „uselessness and redundancy“. The work present, among other theories, interpretation theory of J.D. Douglas, then Jean Baechlor's approach who insists to comprehend suicide as an act of "resolving problem", and , finally, J. Maxwell Atkinson's option than the suicide as a social construct- actually a form of symbolic text.

Empirical data can not completely explain different approaches in the understanding of suicide, and we think that new social complexities are a new frame of explanation of that phenomena.

Key words: *suicide; anomie; ritual; rational choice; solving problem; rationale interpretation*